

Prof. dr hab. Władysław Łosiak
Uniwersytet Jagielloński

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Marii Wojcieszek „Związki między inteligencją emocjonalną, emocjami egzaminacyjnymi oraz wynikami w nauce”

Osiągnięcia szkolne należą do tej grupy czynników, które mają bardzo wielorakie uwarunkowania, a badacze, próbujący je ustalić, stają zawsze wobec dylematu, czy wziąć pod uwagę możliwie największą liczbę takich uwarunkowań, czy raczej bliżej pokazać znaczenie wybranych. Autorka rozprawy wybrała tę drugą możliwość i postanowiła wykazać znaczenie inteligencji emocjonalnej oraz emocji egzaminacyjnych dla osiągnięć szkolnych grupy abiturientów liceów z klas o profilu matematycznym. Postanowiła zatem wykazać znaczenie czynników, które rzadziej są obiektem zainteresowania badaczy osiągnięć szkolnych, co czyni projekt badawczy bardziej oryginalnym.

Opracowując teoretyczne podstawy badań, Doktorantka połączyła dwie koncepcje teoretyczne, pierwsza to model zdolnościowy inteligencji emocjonalnej Mayera i Salovey'a, druga to teoria oszacowań kontroli i wartości Pekruna. Dodatkowo wykorzystwała również model PEILAS Goetza i współpracowników, opisujący znaczenie inteligencji emocjonalnej w sytuacjach uczenia się.

W stanowiących wprowadzenie do badań rozdziałach od 1 do 6, Doktorantka omówiła w sposób kompetentny trzy koncepcje teoretyczne, model zdolnościowy inteligencji emocjonalnej, teorię oszacowań kontroli i wartości oraz model PEILAS. Koncepcje teoretyczne oraz związane z nimi badania empiryczne zostały omówione wyczerpująco a Doktorantce udało się przedstawić dobre uzasadnienie podjęcia badań uwzględniających wybrane przez nią czynniki, jako uwarunkowania osiągnięć w nauce. Autorka w miarę dobrze poradziła sobie również z kwestią niezbyt oczywistego związku pomiędzy inteligencją emocjonalną i wynikami w nauce. Wprowadzenie do badań można zatem ocenić pozytywnie, w aspekcie merytorycznym, natomiast zauważyłem kilka mankamentów redakcyjnych. Po pierwsze sposób odsyłania do literatury był nie zawsze skuteczny, na przykład Schemat 1 na stronie 19 pokazuje zależności modelu kontroli i wartości Pekruna, ale jako źródło podany jest tylko tytuł pracy pod redakcją Schutza i Pekruna, w związku z czym nie wiadomo, z którego i czyjego rozdziału tej pracy

zaczepnięto ten schemat. Po drugie dość sporo pozycji z literatury jest omawianie za innymi autorami, z drugiej ręki, co w przypadku niektórych trudno dostępnych pozycji ma swoje uzasadnienie, ale nie bardzo je widzę w przypadku pracy Strelaua i Dolińskiego, cytowanej za Brzozowskim (s. 24). Odnoszę również wrażenie, że można by znaleźć więcej prac empirycznych dotyczących omawianych zagadnień, trudno mi to rozstrzygnąć w sposób jednoznaczny, ale faktem pozostaje, że liczba omówionych prac empirycznych jest niewielka.

Badania empiryczne Doktorantki obejmowały dwa etapy, pierwszym było sprawdzenie własności psychometrycznych polskiej wersji Kwestionariusza Emocji Egzaminacyjnych, drugim weryfikacja modelu uwarunkowań osiągnięć w nauce, obejmujących inteligencję emocjonalną oraz emocje egzaminacyjne jako mediatory relacji inteligencji emocjonalnej z wynikami w nauce. Badania zostały przygotowane oraz przeprowadzone w sposób całkowicie poprawny, uwzględniły dwie stosunkowo liczne grupy dogodnościowe, chociaż Autorka nie ustaliła wielkości grup w oparciu o algorytm uwzględniający oczekiwaną siłę efektu.

Rozbudowane i wszechstronne analizy wyników, w tym modele ścieżkowe, umożliwiły pełną weryfikację hipotez, co więcej, Doktorantka przedstawiła również wiele dodatkowych analiz, nie wynikających z hipotez, prawdopodobnie w poszukiwaniu innych możliwych związków pomiędzy zmiennymi, w związku z tym, że oczekiwane w hipotezach zależności nie w pełni się potwierdziły. W ten sposób praca nabrała niespodziewanie charakteru bardziej eksploracyjnego.

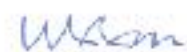
Generalnie, Doktorantce udało się wykazać, że emocje egzaminacyjne mają większe znaczenie dla osiągnięć szkolnych niż inteligencja emocjonalna, co jest wynikiem ważnym z punktu widzenia teorii Mayera i Salovey'a. Ponadto efektem pracy jest polska wersja Kwestionariusza Emocji Egzaminacyjnych, uwzględniająca strukturę czynnikową, rzetelność oraz trafność narzędzia.

W sumie mamy do czynienia ze sprawnie przygotowanym studium empirycznym dotyczącym wybranych uwarunkowań osiągnięć w nauce, zatem nie mam wątpliwości, że praca spełnia ustawowe wymagania stawiane rozprawom doktorskim. To powiedziawszy, chciałbym podyskutować z Doktorantką w kilku kwestiach. Po pierwsze, to, co było mierzone jako emocje egzaminacyjne, to nie były tradycyjnie rozumiane stany

emocjonalne. Trwają one krótko i są zmienne natomiast biorąc pod uwagę treść itemów kwestionariusza, Doktorantka mierzyła raczej dyspozycje, skłonność do reagowania określonymi emocjami w sytuacji egzaminacyjnej. W związku z tym powinno się użyć innego terminu, co oczywiście nie neguje uzasadnienia badania znaczenia takich predyspozycji dla osiągnięć szkolnych. Nie znalazłem w pracy instrukcji dla badanych kwestionariuszem, więc nie wiemy, czy badani opisywali swoje stany związane z konkretnym egzaminem, czy ogólnie doświadczane w czasie egzaminów. Podejrzewam, że raczej to drugie. Co więcej, jeżeli mierzono predyspozycje do doświadczania określonych stanów emocjonalnych w czasie egzaminu, a nie stany emocjonalne 3 związane z konkretnym egzaminem, to wątpliwe jest oczekiwanie mediacji takich predyspozycji w relacji pomiędzy inteligencją emocjonalną i osiągnięciami. Raczej można by oczekiwać interakcji tych czynników.

Druga kwestia, o której chciałbym podyskutować, to dobór zmiennych, stanowiących uwarunkowania osiągnięć w nauce. Doktorantka, opierając się na teorii, a więc mając uzasadnienie, wybrała jednak zmienne, co do których można oczekiwać, że stanowią mniejsze źródło wariacji osiągnięć szkolnych. Szkoda, że w modelu nie uwzględniła inteligencji ogólnej, motywacji czy sposobu pracy. W tej sytuacji otwarte pozostaje pytanie, jak ujawniło by się znaczenie czynników wziętych pod uwagę przez Doktorantkę, gdyby w modelu uwzględnić na przykład wymiary inteligencji ogólnej, co do której można oczekiwać, że stanowi znaczące źródło wariacji.

Reasumując, uważam, że przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska mgr Marii Wojcieszek „Związki między inteligencją emocjonalną, emocjami egzaminacyjnymi oraz wynikami w nauce” spełnia w pełni ustawowe wymagania stawiane rozprawom doktorskim, a wyniki badań mają znaczenie dla teorii inteligencji emocjonalnej oraz teorii oszacowań kontroli i wartości. Moje uwagi o charakterze dyskusyjnym trzeba potraktować raczej jako wskazówki dla Doktorantki dotyczące przyszłych badań. Wnoszę o dopuszczenie mgr Marii Wojcieszek do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

prof. dr hab. Władysław Łosiak

Kraków, 3 październik 2020